

ĐỀ CƯƠNG

tuyên truyền kỷ niệm 92 năm Ngày diễn ra cuộc biểu tình chiếm Huyện đường Đức Phổ (08/10/1930 - 08/10/2022)

I. Bối cảnh lịch sử và diễn biến của cuộc biểu tình chiếm Huyện đường Đức Phổ

Ngày 03/02/1930, Đảng Cộng sản Việt Nam ra đời, mở ra một bước ngoặt mới cho phong trào cách mạng nước ta. Đến tháng 3/1930, chi bộ cộng sản đầu tiên của Đảng bộ tỉnh Quảng Ngãi được thành lập tại làng Tân Hội, xã Phổ Phong, huyện Đức Phổ (nay là thị xã Đức Phổ). Dưới sự lãnh đạo của Tỉnh ủy mà trực tiếp là đồng chí Nguyễn Nghiêm, Bí thư đầu tiên của Đảng bộ tỉnh, đầu tháng 4/1930, chi bộ cộng sản đầu tiên của huyện Đức Phổ được thành lập, gồm 11 đồng chí, do đồng chí Nguyễn Suyền làm Bí thư. Lúc này, phong trào cách mạng huyện Đức Phổ có thêm điều kiện phát triển.

Cuối tháng 4/1930, Trung ương Đảng đã phát động phong trào đấu tranh trong cả nước, nhân kỷ niệm Ngày Quốc tế Lao động 01/5/1930. Phong trào đấu tranh trong cả nước dâng cao, nhất là ở hai tỉnh Nghệ An và Hà Tĩnh. Thực hiện sự chỉ đạo của Trung ương Đảng, Xứ ủy Trung kỳ đã có Chỉ thị cho đảng bộ các tỉnh đấu tranh chia lửa với Xô Viết - Nghệ Tĩnh. Tháng 6/1930, ngay sau Đại hội Đảng bộ tỉnh lần thứ nhất, chấp hành chủ trương của Trung ương Đảng, của Xứ ủy Trung kỳ và thực hiện chủ trương của Đại hội, Tỉnh ủy quyết định phát động đấu tranh chia lửa với phong trào Xô Viết - Nghệ Tĩnh. Ở Quảng Ngãi, lúc này khí thế cách mạng trong Đảng bộ và quần chúng phát triển khá mạnh, đặc biệt là các huyện đồng bằng Đức Phổ, Mộ Đức, Sơn Tịnh...

Cuối tháng 9/1930, Ban Chấp hành Đảng bộ tỉnh Quảng Ngãi tổ chức hội nghị kiểm điểm tình hình thực hiện Nghị quyết Đại hội đại biểu Đảng bộ lần thứ nhất và vạch ra kế hoạch phát động đợt đấu tranh rộng lớn trong toàn tỉnh, nhằm hưởng ứng phong trào Xô Viết - Nghệ Tĩnh. Hội nghị đã quyết định phát động đợt đấu tranh sâu rộng trong toàn tỉnh với nội dung:

- Hưởng ứng và ủng hộ Xô Viết - Nghệ Tĩnh; phản đối thực dân Pháp và tay sai đàn áp dã man đồng bào Nghệ - Tĩnh; tiếp tục tuyên truyền, phổ biến sâu rộng các chủ trương, đường lối của Đảng, nhằm nâng cao trình độ giác ngộ và tinh thần đấu tranh cách mạng của đảng viên và quần chúng; qua đấu tranh, đưa phong trào cách mạng của tỉnh tiến lên một bước mới.

- Các khẩu hiệu chính trong đấu tranh là:

Đả đảo đế quốc Pháp và Nam triều phong kiến!

Việt Nam hoàn toàn độc lập!

Chính quyền về tay công nông binh!

Giao xưởng máy cho thợ thuyền, ruộng đất cho dân cày!

Giảm thuế điền, miễn thuế đinh, thuế đò, thuế chợ, hoãn nợ, hoãn sưu!

Thực hiện nam nữ bình quyền! Ủng hộ Nghệ An đỏ!

Chống khủng bố Nghệ - Tĩnh!

Ủng hộ Liên bang Xô viết!

Tỉnh ủy thành lập ban lãnh đạo đấu tranh (cả chính thức và dự bị) ở các cấp, lập tiền đội và hậu đội để bảo vệ các cuộc đấu tranh, lập ban tuyên truyền cổ động chịu trách nhiệm may cờ, băng biểu ngữ, khẩu hiệu, truyền đơn,... các ban chỉ huy được Tỉnh ủy tập hợp tại một điểm bí mật, “làm thử cho thuần thục”. Bài Quốc tế ca được phổ biến cho cán bộ, đảng viên và quần chúng cách mạng học thuộc lòng để hát trong các cuộc đấu tranh nhằm nêu cao tinh thần và ý chí cách mạng.

Thực hiện chỉ đạo của Tỉnh ủy, cấp ủy các phủ, huyện, các chi bộ, các tổ chức quần chúng khẩn trương hoàn thành các công tác chuẩn bị.

Tại Đức Phổ, nơi được chọn làm điển hình, dưới sự lãnh đạo và chỉ đạo trực tiếp của đồng chí Nguyễn Nghiêm (Bí thư Tỉnh ủy) và đồng chí Phan Thái Ất (Phó Bí thư Tỉnh ủy), Huyện ủy đã tổ chức Hội nghị, vạch ra kế hoạch tiến hành đấu tranh. Đồng chí Nguyễn Nghiêm được phân công trực tiếp lãnh đạo cuộc biểu tình. Ban lãnh đạo gồm một số đồng chí trong Huyện ủy Đức Phổ vừa mới được Tỉnh ủy công nhận chính thức. Đồng chí Cao Luân, Ủy viên Ban lãnh đạo cuộc biểu tình, được phân công nắm tình hình địch trong huyện lỵ. Một số đồng chí Huyện ủy viên Đức Phổ được phân công trực tiếp lãnh đạo các mũi tiến công của quần chúng. Toàn thể đảng viên của Đức Phổ được giao nhiệm vụ đến từng gia đình tuyên truyền, vận động, hướng dẫn quần chúng tham gia cuộc biểu tình.

Để chi viện cho cuộc biểu tình ở Đức Phổ, Tỉnh ủy giao nhiệm vụ cho các tổ chức đảng ở các huyện Mộ Đức và Ba Tơ huy động quần chúng đốn cây, lăn đá làm chướng ngại vật trên Quốc lộ 1 từ Thạch Trụ đến Thi Phổ và trên Tỉnh lộ 5A (nay là Quốc lộ 24) từ Thạch Trụ đến gần châu lỵ Ba Tơ. Tỉnh ủy lập các đội “phòng triệt”, “phòng ngăn” làm nhiệm vụ canh gác trên các con đường đi tỉnh lỵ, bắt giữ bọn mật thám, lý hương báo tin cho địch.

Tối ngày 07/10/1930, lúc canh hai, đúng như kế hoạch đề ra, quần chúng tham gia biểu tình từ các làng Hùng Nghĩa, Tân Hội, Vạn Lý (Phổ Phong), Văn Trường (Phổ Văn), Mỹ Thuận, Kim Giao (Phổ Thuận), Bích Chiêu, Nhơn

Phước, An Điền, An Tây (Phổ Nhơn), Thanh Lâm, An Ninh, An Trường (Phổ Ninh), Tân Tự, Hải Môn (Phổ Minh),... chia thành nhiều cánh, kéo về tập trung tại Gò Cây Thị gần trường Lộ Bàn (Phổ Ninh) dự mít-tinh, nghe đồng chí Phan Thái Ất, Phó Bí thư Tỉnh ủy diễn thuyết, phân tích ý nghĩa cuộc đấu tranh và cổ vũ tinh thần quần chúng.

Sau khi nghe diễn thuyết và động viên tinh thần, rạng sáng ngày 08/10/1930, đoàn biểu tình xếp theo đoàn, đội, có đoàn trưởng, đội trưởng chỉ huy thành 5 hàng tiến về huyện lỵ. Mọi người đều mang theo dù, gậy, dây thừng, cơm gói, đèn, đuốc, cờ đỏ búa liềm và băng-rôn, khẩu hiệu... Đồng chí Huỳnh Long Thụy (quê ở Phổ Phong) và đồng chí Huỳnh Long (quê ở Phổ Ninh) phát cao cờ Đảng dẫn đầu, tiếp theo sau là những người mang băng rôn, biểu ngữ. Lúc này đoàn biểu tình đã lên đến 3.000 người. Tiếng hô khẩu hiệu, tiếng thúc giục “tiến lên, tiến tới” xen lẫn tiếng trống mõ, tù và vang lên rộn rã. Đội tự vệ ra sức gìn giữ trật tự, siết chặt đội ngũ. Đội phản gián theo dõi phát hiện và bắt một số tên phản động, mật thám trà trộn vào để phá hoại hoặc lén đi báo cho địch.

Gần sáng, đoàn biểu tình đến huyện lỵ đã lên tới gần 5.000 người. Đoàn đi đến đâu, quần chúng gia nhập thêm đến đó. Trước khí thế của đoàn biểu tình, tri huyện Phan Lang và toàn bộ lại mục, lính tráng trốn chạy lên vùng Gò Hội. Đoàn biểu tình xông vào Huyện đường, đốt cháy công văn, hồ sơ, ấn tín, thả tù nhân trong các trại giam, dán áp phích, rải truyền đơn, treo cờ đỏ búa liềm, hô vang các câu khẩu hiệu, tuần hành trong huyện lỵ và các xã xung quanh. Đoàn biểu tình làm chủ huyện lỵ đến 7 giờ sáng ngày 08/10/1930 rồi giải tán.

Cuộc biểu tình chiếm Huyện đường Đức Phổ dưới sự lãnh đạo trực tiếp của Tỉnh ủy và Huyện ủy Đức Phổ đã giành thắng lợi, báo hiệu cao trào cách mạng trong tỉnh dâng lên mạnh mẽ. Cùng thời gian này, Đảng bộ huyện Mộ Đức đã vận động quần chúng lao động nhiều nơi: Gò Huyện, Đồng Ngõ, Bàu Góc, Phú An, Chú Tượng, Thi Phổ, Bò Đè... tập trung tại Công Cao - Thiết Trường (Đức Tân), nghe diễn thuyết. Đoàn biểu tình hô vang khẩu hiệu, phản đối cuộc tàn sát của thực dân Pháp và Nam triều đối với Xô Viết - Nghệ Tĩnh, đồng thời đội phòng triệt của huyện đã chặt các cây mù u bên đường ngã năm chắn ngang trên Quốc lộ 1 và đường từ Thạch Trụ đi Ba Tơ, ngăn cản địch vào (và trên Ba Tơ xuống) đàn áp; hỗ trợ cho Nhân dân Đức Phổ đấu tranh thắng lợi.

Địch lúng túng đối phó. Mãi đến 10 giờ trưa, bọn lính Pháp từ thị xã Quảng Ngãi, có 2 xe ô tô hộ tống, do tên Công sứ Đốt và Chánh mật thám Pharê chỉ huy, mới vào đến huyện lỵ. Chúng chỉ còn biết chứng kiến cảnh đổ nát ở huyện đường và lá cờ đỏ búa liềm tung bay trên cột cờ.

II. Nguyên nhân thắng lợi, ý nghĩa lịch sử và bài học kinh nghiệm của cuộc biểu tình chiếm Huyện đường Đức Phổ

a. Nguyên nhân thắng lợi

- Có sự lãnh đạo sáng suốt của Đảng, mà trực tiếp là Tỉnh ủy; có khẩu hiệu đấu tranh đúng đắn và thiết thực: “Độc lập dân tộc” và “Người cày có ruộng”, đã tạo ra sức lôi cuốn mãnh liệt đối với quần chúng, mà tuyệt đại đa số là nông dân. Tỉnh ủy và Đảng bộ huyện Đức Phổ đã nắm sát tình hình thực tế, so sánh lực lượng giữa ta và địch để xác định mục tiêu, phương pháp đấu tranh hợp lý là biểu tình quần chúng, tiến công chính trị chiếm Huyện đường và đã chuẩn bị kỹ lưỡng, chu đáo mọi công việc. Phong trào cách mạng ở Đức Phổ sớm phát triển mạnh, lực lượng đảng viên đông (*có 50 đảng viên trong tổng số 80 đảng viên của Đảng bộ tỉnh Quảng Ngãi lúc bấy giờ*), lại có sự giúp đỡ, hậu thuẫn của các huyện Ba Tơ, Mộ Đức... là điều kiện thuận lợi cơ bản cho cuộc biểu tình thắng lợi.

- Có kế hoạch và biện pháp bảo đảm an toàn tính mạng cho quần chúng, một trong những vấn đề hàng đầu của cuộc đấu tranh chính trị có đông đảo quần chúng tham gia. Những người lãnh đạo cuộc biểu tình nắm chắc về tình hình lực lượng đôi bên và đề ra chiến thuật vô hiệu hóa lực lượng quân sự của địch (lập các đội tự vệ, phòng triệt, phòng ngăn, phòng gian, dựng chướng ngại vật từ Mộ Đức vào, Ba Tơ xuống...), làm chậm tiến độ di chuyển ứng cứu của địch từ Quảng Ngãi về Đức Phổ và tranh thủ kết thúc cuộc đấu tranh trước khi địch ở Quảng Ngãi có mặt tại huyện... nhằm đạt yêu cầu chính trị của cuộc đấu tranh và bảo đảm an toàn cho quần chúng.

- Cuộc biểu tình nổ ra thắng lợi là do Đảng bộ huyện biết vận động và tập hợp đông đảo quần chúng, gắn bó mật thiết với quần chúng, được quần chúng ủng hộ và tham gia đấu tranh đông đảo, tích cực. Đồng thời, cho thấy sự sáng suốt trong nhận định tình hình, sự mưu lược trong chủ trương, biện pháp và sự khéo léo đến một trình độ nghệ thuật trong công tác tổ chức và chỉ huy của Ban lãnh đạo cuộc biểu tình.

b. Ý nghĩa lịch sử

Thắng lợi của cuộc biểu tình chiếm Huyện đường Đức Phổ ngày 08/10/1930, là mốc son chói lọi trong lịch sử đấu tranh yêu nước không chỉ của Nhân dân Quảng Ngãi những năm đầu thế kỷ XX mà còn là một điểm nhấn quan trọng trong tiến trình lịch sử dân tộc Việt Nam; là niềm tự hào, là biểu tượng về truyền thống đấu tranh cách mạng bất khuất, quật cường của Nhân dân huyện Đức Phổ, Quảng Ngãi nói riêng, Nhân dân cả nước nói chung kể từ khi có Đảng lãnh đạo.

Cuộc biểu tình tuy diễn ra chỉ trong một thời gian ngắn, nhưng là một bước đột phá đầu tiên của Nhân dân Quảng Ngãi tấn công trực diện vào chế độ cai trị của thực dân Pháp và chính quyền tay sai. Thành công của cuộc biểu tình cho thấy sự sáng suốt trong nhận định tình hình, sự mưu lược trong chủ trương, biện pháp và nghệ thuật lãnh đạo của Đảng bộ tỉnh trong bối cảnh thực dân Pháp và chính quyền tay sai đang đẩy mạnh khủng bố trắng ở Nghệ - Tĩnh.

Cuộc biểu tình chiếm Huyện đường Đức Phổ ngày 08/10/1930 giành thắng lợi không chỉ cổ vũ, tác động mạnh mẽ đến sự phát triển của phong trào trong toàn tỉnh và các tỉnh miền Trung, mà còn đóng góp vào cao trào cách mạng 1930 - 1931 của cả nước. Đảng ta nhận định: “Quảng Ngãi tuy phong trào chưa bằng Nghệ - Tĩnh, nhưng nó vẫn là mạnh nhất¹ phía Nam Trung kỳ”.

Cuộc biểu tình chiếm Huyện đường Đức Phổ có ý nghĩa lịch sử to lớn, thể hiện vai trò lãnh đạo của Tỉnh ủy Quảng Ngãi khi mới thành lập. Đó là sự sáng suốt, nhạy bén, kiên quyết, táo bạo, nắm vững đường lối của Đảng. Đó là lòng tin tuyệt đối vào Đảng Cộng sản của quần chúng, dân tin Đảng, Đảng dựa vào dân đã tạo nên sức mạnh cho cuộc biểu tình.

c. Bài học kinh nghiệm

Một là, Tỉnh ủy Quảng Ngãi đã vận dụng sáng tạo Chính cương vắn tắt, Sách lược vắn tắt của Đảng vào hoàn cảnh cụ thể của địa phương với mục tiêu, khẩu hiệu, hình thức đấu tranh đúng đắn, phù hợp.

Hai là, cuộc biểu tình được Tỉnh ủy Quảng Ngãi, trực tiếp là Huyện ủy Đức Phổ chuẩn bị hết sức chu đáo; được tổ chức một cách chặt chẽ trong điều kiện Đảng bộ mới ra đời.

Ba là, cuộc biểu tình có sự phối hợp hành động nhịp nhàng, chặt chẽ, hiệu quả giữa các địa phương trong tỉnh dưới sự lãnh đạo của Tỉnh ủy Quảng Ngãi.

Bốn là, Tỉnh ủy Quảng Ngãi có kế hoạch và biện pháp cụ thể để đảm bảo an toàn tính mạng cho quần chúng tham gia cuộc biểu tình.

Năm là, Tỉnh ủy Quảng Ngãi, trực tiếp là Huyện ủy Đức Phổ chỉ đạo tổ chức thành công việc phối hợp lực lượng chính trị của quần chúng với lực lượng tự vệ địa phương trong cuộc biểu tình.

III. Đảng bộ, Nhân dân Đức Phổ phát huy truyền thống yêu nước, xây dựng quê hương ngày càng giàu đẹp

Sau cuộc biểu tình chiếm Huyện đường Đức Phổ (08/10/1930), thực dân Pháp lo sợ và dùng mọi cách để trấn áp. Do phán đoán được tình hình, nên mặc dù bị khủng bố và đàn áp nhưng tổ chức Đảng ở Đức Phổ vẫn được giữ vững và

¹ Đảng Cộng sản Việt Nam: Văn kiện Đảng Toàn tập, T.2.Nxb.Chính trị quốc gia, Hà nội 2020, tr.229

liên tục lãnh đạo tổ chức nhiều cuộc biểu tình, tuần hành, thị uy biểu dương lực lượng cách mạng của quần chúng.

Cao trào vận động dân chủ 1936 - 1939 ở Đức phổ thực sự là một cuộc vận động chính trị sâu rộng, mạnh mẽ, đông đảo các tầng lớp Nhân dân, các tổ chức xã hội, các đảng phái chính trị, tôn giáo tham gia với nhiều hình thức đấu tranh phong phú, sáng tạo và đã giành được những thắng lợi có ý nghĩa quan trọng. Từ cuộc vận động cứu quốc, khởi nghĩa giành chính quyền trong Cách mạng tháng Tám năm 1945 đến 9 năm kháng chiến chống thực dân Pháp xâm lược (1946 - 1954) và trong cuộc kháng chiến chống đế quốc Mỹ xâm lược (1954 - 1975), trong bất kỳ hoàn cảnh nào, càng khó khăn gian khổ bao nhiêu thì ý chí ngoan cường và tinh thần cách mạng triệt để của Đảng bộ và Nhân dân Đức Phổ càng được phát huy mạnh mẽ, góp phần to lớn cùng Nhân dân tỉnh nhà và cả nước đánh bại các âm mưu chiến lược của địch.

Kết thúc thắng lợi cuộc kháng chiến chống Mỹ, cứu nước của Nhân dân ta bằng Chiến dịch Hồ Chí Minh lịch sử vào ngày 30/4/1975, đánh dấu bước ngoặt vĩ đại trong sự nghiệp giải phóng dân tộc. Sau 30/4/1975, đất nước bước vào kỷ nguyên mới - kỷ nguyên độc lập, tự do, hòa bình, thống nhất và đi lên chủ nghĩa xã hội. Cán bộ, đảng viên và Nhân dân huyện Đức Phổ, dưới sự lãnh đạo của Đảng, trực tiếp là Đảng bộ huyện, vô cùng vui mừng, phấn khởi, quyết tâm khắc phục mọi khó khăn, nỗ lực hàn gắn vết thương chiến tranh, xây dựng quê hương.

Từ năm 1975 đến nay, nhất là trong thời kỳ đổi mới, với ý chí, nỗ lực vươn lên không mệt mỏi, Đảng bộ, chính quyền, quân và dân huyện Đức Phổ đã thực hiện và đạt được nhiều thành tựu trên các lĩnh vực.

Từ một huyện có điểm xuất phát thấp, dưới sự lãnh đạo, chỉ đạo của Tỉnh ủy, UBND tỉnh, Đức Phổ đã có bước chuyển mình đáng kể, tăng trưởng kinh tế liên tục giữ mức khá, sản xuất nông nghiệp ổn định; công nghiệp - tiểu thủ công nghiệp, xây dựng có nhiều phát triển, cơ cấu kinh tế chuyển dịch theo hướng tích cực; cơ sở vật chất, hạ tầng kinh tế được tăng cường, đời sống Nhân dân ngày càng được nâng cao. Các cụm công nghiệp: Sa Huỳnh, Phổ Hòa, Đồng Làng, Phổ Phong hoạt động có hiệu quả, góp phần giải quyết việc làm tại địa phương, tạo ra động lực, bước đột phá trong quá trình phát triển kinh tế - xã hội, đẩy mạnh sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa.

Đầu năm 2020, Đức Phổ chính thức được công nhận là thị xã Đức Phổ, với 15 đơn vị hành chính (7 xã, 8 phường) và dân số hơn 150.000 người.

Trong thời gian đến, Đảng bộ, quân và dân thị xã Đức Phổ tiếp tục xây dựng Đảng bộ và hệ thống chính trị trong sạch, vững mạnh, hoạt động hiệu lực, hiệu quả; phát huy truyền thống anh hùng cách mạng và sức mạnh đại đoàn kết

toàn dân; khai thác có hiệu quả các tiềm năng, thế mạnh, huy động các nguồn lực để xây dựng thị xã Đức Phổ có kinh tế phát triển bền vững, kết cấu hạ tầng đồng bộ; văn hóa - xã hội phát triển toàn diện, thực hiện tiến bộ, công bằng xã hội; giữ vững quốc phòng, an ninh, ổn định chính trị, xã hội; nâng cao đời sống vật chất và tinh thần của Nhân dân. Đồng thời, tiếp tục quan tâm, nâng cao các tiêu chí xây dựng nông thôn mới; chú trọng phát triển kinh tế biển gắn với việc bảo vệ nguồn thủy sản và môi trường biển; tăng cường huy động nguồn lực để đầu tư cơ sở hạ tầng; quan tâm công tác giảm nghèo, tạo việc làm cho người lao động. Giữ vững sự đoàn kết trong Đảng bộ, trước hết là trong tập thể lãnh đạo cấp ủy, chính quyền, đoàn thể và Nhân dân; chăm lo xây dựng đội ngũ cán bộ các cấp thực sự gương mẫu.

Kỷ niệm 92 năm Ngày diễn ra cuộc biểu tình chiếm Huyện đường Đức Phổ (08/10/1930 - 08/10/2022) là dịp để cán bộ, đảng viên và các tầng lớp Nhân dân thị xã Đức Phổ tôn vinh và tri ân các anh hùng, liệt sỹ, thương binh, bệnh binh, đồng bào đã hy sinh tính mạng, công hiến sức lực, trí tuệ, của cải, làm nên thắng lợi cuộc biểu tình chiếm Huyện đường Đức Phổ và công cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc, thống nhất đất nước. Đồng thời, tiếp tục phát huy truyền thống yêu nước cách mạng, truyền thống văn hóa, tình đoàn kết dân tộc, thực hiện thắng lợi công cuộc xây dựng và bảo vệ Tổ quốc trong giai đoạn mới.